

**TÜRKİYE MADEN MAKİNALARI SANAYİİ
VE EREĞLİ KÖMÜRLERİ İŞLETMESİ
MERKEZ ATELYELERİ**

Refik KARABAŞTIK (*)

Her yönüyle bir gelişmenin içinde bulunan Türkiye'de madencilik henüz arama ve işletme yönünden yeterli değildir. Gene henüz büyük miktarı açık işletme olarak sürdürülen maden işletmelerimizde üretimin en az iki misline çıkarılması ve ekonomik işletilmesi kalkınma hedefleriyle belirlenmiştir. (DPT 2. Beş Yıllık Plân Konsasasyon Raporu)

Yapılan istatistiki çalışmalardan görülmektedir ki, maden sahalarına yapılan yatırımların (Devlet İstatistik Enstitüsü 9 yıllık orantılar, Liste 1/A, Liste 1/B ve Liste 2) % 41,8'i makine, % 52,8'i inşaattır. Son gelişim trendi, makine yatırımının giderek artması toplam yatırım içindeki payının % 45 üzerine çıkması doğrultusundadır. Açık işletmelerden kapalı işletmelere dönüldükçe ve mekanizasyon ile otomasyona yöneldikçe makine ve teçhizat yatırım toplam yatırımın daha büyük bir yüzdesi olacaktır.

1980 yılı itibariyle yapılacak tahmini toplam yatırım 2.100.000.000,00 TL. civarında olacaktır. (Türk Maden Makineleri Sanayii Olurluluk Raporu, Regression Analizi, (Ek-8B))

(*) Ereğli Kömürleri İşletmesi, Merkez Atelyeleri Müdür Muavini.

L İ S T E – I/A

Yıllar	Yatırım	Makine teçhizatın payı	
	X1000 TL.	X1000 TL.	%
1966	256,333	79,926	31,18
1967	217,930	94,012	43,13
1968	237,909	71,848	30,19
1969	384,227	149,406	38,88
1971	1,527,946	1,268,152	82,99
1972	700,740	437,519	62,43
1973	650,173	436,094	47,38

**L İ S T E -- I/B
YATIRIMLARDA KÖMÜR GRUBU PAYI**

Yıllar	Yatırım	kömür Grubu	%
	X100 TL.	Payı	
1966	256,33	194,647	75,93
1967	217,930	149,420	68,56
1968	237,909	170,399	71,62
1969	384,227	299,607	77,97
1970	421,892	331,912	78,67
1971	1,527.946	275,312	18,00
1972	700,740	362,848	51,78
1973	650,173	364,040	55,99
1974	920,402	320,430	34,81

**L İ S T E – 2
MADEN MAKİNALARI İTHALATI**

Yıllar	Maden Makinaları	
	Kg.	TL.
1971	6.086,200	89,645,270
1972	6,266,715	104,601,757
1973	1,535,202	55,983,249
1974	1,234,857	66,456,096
1975	1,868,984	165,491,672

(Aslında bu liste oldukça aldatıcıdır. Memleketimizde maden makine ve teçhizatlarının henüz bir standart sınıflandırılmasının yapılmaması nedeniyle kazı ve nakliyat makinelerinden bir çoğu inşaat sektöründe görülmekte ve liste içinde yer almamaktadır.)

Ekonomimizin genel eğilimi olan fiat artışları nedeniyle paramızın değerinde meydana gelen değişmeler ithalat için ödediğimiz döviz miktarını devamlı olarak arttırmaktadır ve sık sık döviz dar boğazlarına girilmektedir. Böylelikle de teknolojimizin yetersiz kaldığı için ithal mecburiyetinde olduğumuz makine ve teçhizatları da ithal edememekteyiz.

Ülkemizin kalkınmasına ayak uyduracak ve/veya kalkınmasını hızlandıracak olan maden üretiminde istenen hedef maden makineleri temininde dışa bağımlılıktan kurtulmakla sağlanır. O halde amaç maden makinelerinin, Türkiye koşullarına uygun, standart ve bol yedekli olarak Türkiye'de imâl edilmesidir.

Merkez atelyeleri takriben 1910 senelerinde Fransızlar tarafından, buharlı lokomotiflerin ve kömür vagonlarının tamiri için kurulmuştur. Ereğli Kömürleri İşletmesinin kurulması üzerine atelyeler Fransızlardan devralınmış ve 1949 yılına kadar küçük çapta faaliyetine devam etmiştir. Bilâhare bugünkü tesislerine nakledilen atelyeler devamlı olarak gelişmiş, özellikle son yıllarda alman yeni tezgâhlarla şimdiye kadar ithal yoluyla temin edilen birçok maden makinesinin yapımı gerçekleştirilmiştir.

Toplam 30,174 m² lik bir alana yayılan 19 mühendis, 96 nezaretçi ve 1000 işçiden oluşan Merkez Atelyelerinde çeşitli maden makineleri imalâtı hususunda 10 senedir yerli malzeme ve Türkiye koşullarına dayalı bilgi ve tecrübe birikimi meydana gelmiştir. (Liste - 3)

Yapılmış deskresearch, formal ve informal etüdlere göre, (Maden sanayii'nin gelişmemesi sonucu) şimdilik maden makine ve teçhizatlarından yeterli ve devamlı bir pazarın varlığı apaçık görülmemektedir. Pazar araştırmasında genellikle çok çeşitli ihtisas alanlarına yayılmış, miktarı az ve içlerinde ileri *teknolojiyi* gerektiren makine ve *teçhizat* talebi tesbit edilmiştir.

Pazar araştırmasına göre koşulları belirlenmiş ve hemen kurulması gerekli maden makineleri sanayii'nde, E.K.İ Merkez Atelyelerinin bir nüve teşkil etmesi yukarda belirtilen gerekçeler sebebi ile belirlenmektedir. Fakat hemen belirtelim. E.K.L Merkez Atelyeleri amaçta belirtilen fonksiyonu ifa edecek düzeyde değildir. Dolayısıyla bir büyüme konusudur. Nitekim T.K.t. ile E.K.İ. arasında bir seri yazışma sonucu T.K.İ. maden makineleri imalâtına geçiş için gerekli fizibilite etüdünün 1977'nin Mart ayına kadar gönderilmesini istemiştir. E.K.İ Müessesesince hazırlanan 2 alternatif fizibilite etüdü üç ay içinde hazırlanarak T.K.t. Kurumuna verilmiştir. Her iki fizibilite etüdü Türkiyemizde kurulması öngörülen Maden Makineleri Sanayii'nin, eriştiği kapasite ve sahp olduğu tecrübe

nedeniyle, Ereğli Kömürleri İşletmesi Merkez Atelyeleri tarafından oluşturulması yönündedir.

Pazar araştırmalarına göre şartlan belirlenmiş maden makineleri sanayii'nin ekonomik boyutlarda kurulamaması gibi büyük bir sakıncası vardır. Bu bakımdan :

1 — Kurulacak sistemin üniteleri kısa dönemde değişen talebe karşı esnek olmalıdır.

2 — Eski olduğu halde talebi düşük seyreden mamuller (veya yedekler) üretim ve pazarlama sisteminde verimliliği kısmen azaltılarak devam ettirilmelidir.

3 — Her yeni mamul sisteme kolaylıkla uygulanmalıdır.

4 — Yeni mamuller, yeni araştırmalar gerektirmeden küçük ilk yatırımlarla üretime almabilmelidir.

Projenin gerçekleşmesi halinde elde edilecek ekonomik avantajlar aşağıya çıkarılmıştır.

1 — Döviz tasarrufu yapılacaktır.

2 — Tasarruf edilecek dövizler ülkemizin daha uzun yıllar ithal etmek zorunda kalacağı sanılan know - how temini için sarf edilebilecektir.

3 — Üretimde kullanılacak ham madde ve yarı mamul ülke ekonomisine daha bir canlılık getirecektir.

4 — Maden üretimi büyük ölçüde mekanizasyon ve elektrifikasyon yönünden dışa bağımlılıktan kurtulacaktır.

5 — ithalattaki aksaklıkların maden üretimi üzerindeki menfi tesiri kalkacaktır.

6 — Türkiye koşullarına uygun mekanizasyon sayesinde maden işle-timi daha ekonomik olacak ayrıca verimsiz ve güç koşullardaki maden yatakları da israf edilmeden üretilme imkânı bulacaktır.

7 — Milli gelir ve gayri safi milli hasıladaki artış maden makineleri üretimindeki artışa paralel olarak çoğalacaktır.

8 — Merkez Atelyeleri çevresinde bir yan sanayii'nin kümelenmesi söz konusudur.

9 — Maden makineleri sanayii'ndeki gelişme inşaat sektörü gibi yakın endüstri kollarına da yardımcı olacaktır.

10 — Sanayiinin kurulması, memleketimize yeni teknolojilerin gelmesine neden olacak ve eğitim yönünden de katkılarda bulunacaktır.

11 — Nihayet yeni bir istihdam alanı da söz konusu olacaktır.

YILLARA G Ö R E Ü R E T İ M M İ K T A R L A R I

Sıra No.	MADEN MAK İ N A L A R I	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
1	Tek Zincirli Konveyör Elek. 60 mt. (Motorsuz)	28	55	—	—	8	19	12	29	49	67	30	33	35	27
2	Çift » » » 120 mt.	—	—	—	6	—	6	15	15	45	35	10	10	17	25
3	Tek Zincirli B. Havalı 40 mt. (Motorlu)	—	—	—	—	—	—	—	—	15	20	20	25	15	—
4	Çift » » » 60 mt.	—	—	—	—	—	—	— *	—	10	15	15	10	16	—
5	30'lık Bant Konveyörü (EKİ. Tipi)	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	—	6	12
6	36"lık » » » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—
7	1100 Lt. lik Ocak Arabası Normal	—	—	—	—	—	—	—	—	700	810	600	825	568	625
8	» » » » Ramble	—	—	—	—	—	—	—	50	—	50	40	30	—	50
9	5 Tonluk Ocak Arabası Normal	128	151	104	67	60	70	41	182	155	155	122	128	255	250
10	» » » » Ramble	60	—	—	—	—	40	15	25	50	60	—	—	30	20
11	15 Tonluk Triko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Tek Tamburlu Vinç Elek. 20 PS (Motorsuz)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	15	21	8	17
13	» » » 30 PS »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	2	1	0
14	Çift » » 30 PS »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	» » » 75 PS »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	5
16	Tek » » B. Havalı 15 PS. (Motorlu)	—	—	—	—	—	—	—	10	20	40	25	32	25	12
17	» » » » 20 PS »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	18
18	100 m ³ /h 120 m . 1450 d/dak (Motorsuz tulumba)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—
19	270 m ³ /h 130 m . 1450 d/dak » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
20	360 m ³ /h 250 m . 1450 d/dak » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—
21	Hava Motoru 15 PS (Silindirik milli)	—	—	2	—	2	5	17	11	20	40	35	30	25	10
22	» » 15 PS (Konik milli)	—	—	—	—	—	—	—	—	55	50	50	50	51	—
23	» » 20 PS (Dusterloch)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	10	12	12
24	Tulumba Nargile (Küçük tip)	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	10	9	1	1
25	» » (Orta tip)	—	—	—	—	—	—	—	—	3	20	20	20	20	40
26	» Donki (Pistonlu Worthington)	—	—	—	—	—	—	—	—	5	10	5	10	9	14
27	» Dalma (Şamandralı tipi)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	25	15	14
28	M a r t o p i k ö r	—	—	—	—	—	—	37	269	500	595	500	600	940	865
29	Martoperforatör (Sehpa ile)	—	—	—	53	85	70	93	81	252	165	200	104	308	66

Kaynaklar :

- 1 – Türk Maden Makineleri Sanayin (TMMS) Kurulmasma ilişkin Olurluluk Raporu
Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi
Yöneylem Araştırması ve Otomasyon Grubu
- 2 – Maden Makineleri Sanayii Tevsii Projesi
Ereğli Kömürleri İşletmesi, Merkez Atelyeleri Müdürlüđü

